

Hudební výchova na gymnáziích a její realizace v praxi

PhDr. Blanka Knopová, CSc.

Stejně tak jako základní školství i střední školy přijaly změny v oblasti vzdělávání, které jsou oficiálně zakotveny v Rámcově vzdělávacích programech (RVP). Předmět hudební výchova je na gymnáziích zařazen do vzdělávací oblasti Umění a kultura společně s oborem výtvarným. Je dotován na tradičních čtyřletých gymnáziích dvěma hodinami týdně v 1. a 2. ročníku. Zaměření předmětu a obsahová náplň je však dána dispozicemi a často i personálním obsazením na jednotlivých školách, tzn. že ne všichni studenti musí tento předmět absolvovat. Je nabízený jako předmět volitelný společně s předmětem výtvarná výchova. Na některých gymnáziích jsou hudební a výtvarná výchova obsaženy v předmětu estetická výchova.

Vzdělávací obsah vychází z činnostního pojetí a je realizován na základě tří vzájemně propojených okruhů, v RVP označených jako – produkce, recepce a reflexe. Žáci mají možnost na základě individuálních a skupinových aktivit seznamovat se se zákonitostmi hudební tvorby, učit se porozumět hudebnímu sdělení a také kreativně se podílet na realizaci hudebních etud v oblasti instrumentální i hudebně pohybové.

Vzdělávací obsah v oblasti produkce obsahuje učivo zahrnující činnosti vokální, instrumentální a hudebně pohybové, v oblasti recepce a reflexe činnosti poslechové, jejichž výstupem by měla být orientace v hudebních stylech a žánrech, dále poznatky o hudebních nástrojích a formách, o nových technologiích v hudbě atp. Z uvedeného přehledu vyplývá, že k dosažení očekávaných (často i nadnesených) výstupů musí mít pedagog promyšlený a funkčně sestavený celoroční plán, ve kterém propojuje jednotlivé činnosti v přímé návaznosti na osvojování poznatků z hudební teorie.¹

Výzkum, realizovaný v roce 2011 pedagogy katedry hudební výchovy PedF MU v Brně, byl zaměřený na využití multimediálních technologií v předmětu hudební výchova. Sledovanou skupinou byli studenti gymnázií – věková hranice 15 – 19 let. Svým rozsahem a formulací otázek však přinesl i široké spektrum odpovědí poukazujících na postavení hudební výchovy, vztah žáků k tomuto předmětu, vypověděl i o realizaci obsahové náplně i uplatňovaných hudebních aktivitách.²

Položené otázky v dotazníku byly při vyhodnocování rozděleny do několika bloků. V referátu se budeme dále zabývat pouze okruhy zaměřenými na obsahovou náplň a průběh

---

¹ Viz blíže RVP DG, VÚP, Praha, 2009, s. 57-58.

² Podrobné výsledky viz CRHA, B., JURČÍKOVÁ, T., PRUDÍKOVÁ, M. Výzkum využití multimediálních technologií v hudební výchově. *Teoretické reflexe hudební výchovy*, 2010, roč. 6, č. 1. ISSN 1803-1331.

vyučovací hodiny. Cílem bude zjistit, do jaké míry jsou v praxi požadavky stanovené v RVP ve vztahu k činnostnímu pojetí uskutečňované.

Poměrné zastoupení jednotlivých činností ve výuce

Co tě na vaší hudební výchově baví? Můžeš zvolit více možností. (v dotazníku otázka č. 7)

	%	z hlediska činnostního pojetí se jedná o
zpěv	71, 40%	č. vokální – oblast produkce
hra na hudební nástroje	22, 70%	č. instrumentální – oblast produkce
dozvíím se nové informace o hudbě	28, 70%	oblast recepce a reflexe
poslech hudebních skladeb	48, 80%	č. poslechové – oblast recepce
pohyb	9, 00%	č. hudebně pohybové – oblast produkce
práce s počítačem	3, 40%	oblast recepce a reflexe
něco jiného	7, 80%	

Jako nejoblíbenější aktivitu ve výuce uvádějí studenti zpěv. Výsledek je do určité míry překvapující, neboť poznatky z průběhu praxí realizovaných studenty PedF MU učitelství pro střední školy jsou odlišné. Setkávají se s nízkou úrovní pěveckého projevu, která je mj. dána nedostatečně osvojenými pěveckými návyky, i neochotou studentů pěvecky se projevit. Porovnáme-li zastoupení oblasti produkce s oblastí recepce a reflexe ve vyučovací jednotce, převažuje produkce 103, 10% : 81, 90%.

Kolik času z vyučovací hodiny průměrně strávíte hudebními aktivitami (zpěvem, hrou na nástroje, pohybem)? (v dotazníku otázka č. 8)

0 – 5 minut	9, 00%
5 – 10 minut	6, 60%
10 – 15 minut	12, 80%
15 – 20 minut	18, 80 %
20 – 30 minut	21, 50%

více než 30 minut 31, 20%

Srovnáme-li výsledky s předcházející otázkou, můžeme říci, že činností z oblasti produkce je věnována převážná část vyučovací jednotky; v součtu od 20 do více než 30 minut je to 52, 70%. Tento údaj však nemusí být zcela relevantní, protože z odpovědí není zřejmé, zda studenti uvedli průměrnou dobu jedné vyučovací jednotky nebo zda za vyučovací hodinu považovali dvouhodinový celek.

Kolik času průměrně věnujete při jedné vyučovací hodině poslechu vážné hudby – populární hudby? (v dotazníku otázka č. 9 a č. 10)

	vážná	populární
0 – 5 minut	36, 40%	53, 20%
5 – 10 minut	43, 60%	26, 90%
10 – 15 minut	14, 40%	12, 80%
15 – 20 minut	3, 40%	4, 20%
20 – 30 minut	1, 30%	2, 00%
více než 30 minut	0, 90%	0, 80%

Z dotazníkového šetření vyplývá, že poslechu vážné i populární hudby je věnován malý časový prostor. Důvodem může být následující hypotéza. Pedagogové na gymnáziích pojmají poslech formou naukovou. Student je obsáhlým výkladem seznámen s určitým stylovým obdobím. Pro dokreslení zazní několik ukázek od vybraných skladatelů, jejichž znění však nepřekročí více než 2 minuty. Tato zaužívaná forma je však pro orientaci ve stylovém období a pro pochopení hudebně vyjadřovacích prostředků nedostačující, neboť pro vlastní prožitek a vjem hudby je důležitá intenzita hudební činnosti a tvořivé osvojování.

Zajímavé srovnání s předcházejícími výsledky nabízí následující otázka:
Jaké činnosti ve vaší hudební výchově převládají? Můžeš zvolit z více možností. (v dotazníku otázka č. 23)

---

zpěv 75, 50%

nové učivo	61, 80%
poslech	48, 50%
sledování hudebních filmů a dokumentů	23, 70%
pohyb a tanec	7, 50%
jiné	4, 40%

Skutečnost, že hudební vzdělávání na gymnáziích má do jisté míry naukový ráz, naznačují i výše uvedené výsledky. V součtu převažuje „nové učivo, poslech, sledování hudebních filmů a dokumentů“ – 134, 00% oproti zpěvu a pohybu – 83%.

Splnit požadavky RVP v oblasti hudebního vzdělávání, tzn. osvojení hudebních vědomostí a jejich aktivního uchopení tak, aby mladý člověk porozuměl hudebnímu sdělení, vytvořil si svůj vlastní názor a dovedl odolávat tlakům hudební komerce, je velice náročné, často nad síly pedagogů. Činnostní pojetí má však oproti naukovému charakteru vzdělávání řadu předností – tou nejcennější je přímý kontakt se znějící hudbou prostřednictvím vlastních tvořivých aktivit.

I když vztah studentů k předmětu hudební výchova nevyznívá na základě výzkumného šetření pozitivně, lze konstatovat, že studenti hudební aktivity upřednostňují. Výsledky shrnuje následující tabulka:

- A co studenty baví
- B jaké činnosti v hudební výchově převládají
- C kolik času z vyučovací hodiny je věnováno hudebním aktivitám (zpěv, hra na nástroje, pohyb)

	A	B	C
činnosti vokální	71, 40%	75, 50%	↑ 20 – více než 30 minut ↓ = 52, 70%
činnosti instrumentální	22, 70%	-	
činnosti hudebně pohybové	9, 00%	7, 50%	
činnosti poslechové	48, 80%	48, 50%	

V příspěvku jsme se zabývali pouze jednou z mnoha sledovaných oblastí rozsáhlého výzkumného šetření. Z daného pohledu lze říci, že zastoupení hudebních aktivit ve výuce odpovídá činnostnímu pojetí hudebního vzdělávání. Méně pozitivní a pro hudební

pedagogiku málo přijatelná se však již dlouhodobě jeví dosažená úroveň hudebních vědomostí a praktických dovedností.

Literatura

- CRHA, B., JURČÍKOVÁ, T., PRUDÍKOVÁ, M. Výzkum využití multimediálních technologií v hudební výchově. *Teoretické reflexe hudební výchovy*, 2010, roč. 6, č. 1. ISSN 1803-1331. Dostupný z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/doktor/vyzkum/obsah.htm>.
- RVP, VÚP, Praha, 2009

Summary

Music Education at Grammar Schools and Its Realization in Practice

The study is focused on the range of musical activities during music lesson. It analyses the representation of individual musical activities in music education. Data for comparison of the activities are based on research to music education at Grammar schools conducted by the of doctoral students and academic staff of the Music Department at Faculty of Education of Masaryk University in 2011.